

A.M. 45/1959.

Dom A 90/1959.

Västerbygdens vattendomstols

D O M

i mål angående ansökan av Kungl.
vattenfallsstyrelsen om tillstånd
att förbättra Trollhätte kanal ge-
nom fördjupning av farlederna i
Karls grav och vid Vänersborg, med-
delad i Vänersborg den 16 december
1959.

Tillstädeskomna parter:

Kungl. vattenfallsstyrelsen genom f.d. byrådirektören
Bernhard Bergström i Stockholm, biträdd av kanaldirektören
Karl Thorsson i Trollhättan och civilingenjören Ragnar
Kjellberg i Stockholm,

Vänersborg stad genom stadsombudsmannen därstädes
Waldemar Åström,

Trollhättans stad genom kommunalborgmästaren P.-O.
Lundgren, biträdd av stadens byggnadschef Torsten Sörqvist
och civilingenjören Carl-Erik Larsson i Göteborg, samt

Aktiebolaget Fridhems tegelbruk genom dess verkställande direktör Hilding Ström och bruksinspektoren Emil Persson, båda i Vänersborg.

Trollhätte kanal börjar i Vänern ett par kilometer norr om Vänersborg med en muddrad ränna i Vänern och Vassbotten samt fortsätter till Göta älv medelst Karls grav, som leder fram till Brinkebergskulle sluss invid älven.

Vattenfallsstyrelsen, som förvaltar Trollhätte kanal, har i ansökan, inkommen till vattendomstolen den 25 juli 1959, anhållit om tillstånd att förbättra kanalen genom fördjupning av kanalleden i Vassbotten och Vänern samt fördjupning och delvis breddning av Karls grav fram till Brinkebergskulle sluss. Ansökan.

Ur ansökningen intages här följande:

"Kanalens botten har för närvarande i huvudsak höjden + 38,40 m.ö.h., där den består av sand och lera, och + 38,80 m.ö.h., där den består av berg. Förslaget avser en fördjupning till ett vattendjup som motsvarar fartygs-

djupgåendet 5,4 m. Som dimensionerande vattenstånd räknas + 43,40 m.ö.h., som är lägsta dygnsmedelvattenstånd vid Vänersborg under seglationstiden perioden 1947 - 1956.

- Fördjupningen föreslås alltså bli utförd till höjden + 37,06 m.ö.h., där botten består av sand och lera, och till + 37,46 m.ö.h., där den består av berg. Massorna uppgå till ca 750000 m³ sand och lera och till ca 50000 m³ berg, allt i fast mått. - - - På grund av fördjupningen blir kanalen något förlängd ut i Vänern. - - - Smärre lokala breddökningar föreslås på följande punkter, där för närvarande svårigheter för trafiken uppkomma på grund av otillräcklig bredd, nämligen strax nedströms avstängningsanordningen i Karls grav, strax nedströms Fridhems väntplats och vid 1844 års slussled, där en del av den gamla slussmuren utrives. I övrigt föreslås kanalens nuvarande bottenbredd komma att bibehållas. - - - Arbetet har planerats att utföras i två etapper och första etappen, omfattande allt bergarbete samt muddring till + 37,94 m.ö.h. (muddringsmassor ca 220000 m³ sand och lera), utföres år 1960 eller 1961. Andra etappen utföres ej förrän så erfordras

ur trafiksynpunkt. - Efter seglationsperiodens slut 1 januari 1960 eller 1961 avspärras den södra delen av Karlsgrav och torrlägges. Bergmassorna inom detta område, ca 30000 m³, bortsprängas och uppläggs på två tipplatser, innan kanalen åter öppnas för trafik. På norra tipplatsen, som är ett numera utbrutet lertag, läggs massorna till högst 2 m över befintlig markyta. På södra området läggs massorna i anslutning till en befintlig tipp, så att en svacka inom det gamla tippområdet delvis fylles ut. Även erforderliga undervattenssprängningar på sträckan norr om avstängningsanordningen utföras såvitt möjligt innan trafiken återupptages. - Under våren och sommaren 1960 eller 1961 utföres muddringen på hela sträckningen med mudderverk och massorna föreslås tippas i Väneren omedelbart väster om Halleberg. Tippningen kommer att ske utanför 6-m-linjen och så att vattendjupet vid medelvattenstånd efter tippningen ej kommer att understiga 6 m. Erforderlig släntplanering och släntskydd utföres under samma period. - Arbetet kommer att utföras i huvudsak inom nuvarande Trollhätte kanalled inom Väners-

borgs stad, där staden får anses äga berört område i Vassbotten. Vattenområde och stränder i Karls grav tillhöra kronan. Breddökningarna utföras på stadsägorna 74, 649 och 766, samtliga tillhöriga kronan. De vid sprängningsarbetena erhållna massorna avses läggas dels på stadsägan 73, tillhörig AB Fridhems tegelbruk, dels ock på stadsägorna 68 A och 649 A, tillhöriga Vänersborgs stad. - Arbetet torde icke vara av den omfattning, att hemställan enligt 5 kap. 3 § vattenlagen erfordras."

Ansökningen åtföljes av dels en översiktskarta nr 715401 (bil. 1, aktsidan 5), dels 3 plankartor nr 180516 a - c (bil. 2-4, aktsidorna 6-8), dels ock erforderliga sektionsritningar nr 180517 a - d (bil. 5-9) aktsidorna 9-13). Två av dessa ritningar hava sedermera kompletterats med nya; nämligen nr 180516 b med nr 715442 (aktsidan 28) och nr 180517 b med 715443 (aktsidan 29).

Yttranden och erinringar.

Fiskeriintendenten Nils Törnquist har förklarat, att fiskerinäring ej komme att lida men av företaget och att intet finnes att erinra mot förslaget att tippa muddermassorna, som uppgivits utgöras av sand och lera, i Vänern

omedelbart väster om Hallberg.

Kungl. sjöfartsstyrelsen har icke haft något att erinra mot bifall till ansökningen och har föreslagit att sökanden skulle åläggas att, sedan arbetena utförts, till sjöfartsstyrelsens sjökartebyrå överlämna karta och beskrivning utvisande uppkomna djup och andra förändringar.

Vattenfallsstyrelsen har medgivit detta förslag.

Vänerns seglationsstyrelse har anfört: Styrelsen hade icke någonting att erinra mot den ifrågasatta fördjupningen till ett vattendjup, som motsvarade fartygsdjupgåendet 5,4 meter. Styrelsen ville emellertid påpeka att om fartyg med detta djupgående skulle komma att framgå i Vänern vid lågvatten, krävdes vissa nya sjömätningar och utprickningar av lederna i Vänern, vilka nu vore avpassade för ett fartygsdjup av 4,6 meter vid sjökortsdjup, d.v.s. 3,6 meter över Sjötorps nedre slusströskel, d.v.s. det djupgående som Trollhätte kanals slussar tillläte. Beträffande tippningen av muddermassor utanför Hallberg torde iakttagas att vattendjupet efter tippningen icke borde understiga 6 meter vid sjökortsdjup.

Vattenfallsstyrelsen har förklarat, att dess avsikt vore att verkställa tippningen så att vattendjupet icke understege nämnda läge, och har vidare påpekat att vad seglationsstyrelsen anfört om farledsdjupet i Väneren saknade betydelse i förevarande sammanhang.

Vänersborgsstad har anfört: I den mån företaget berörde vatten och grund, som tillhörde staden, hade staden intet att erinra mot bifall till ansökningshandlingarna i vad avsåge ianspråktagande av erforderliga områden. Staden hade ej något att erinra mot uppläggning av sprängsten från företaget på sätt ansökningshandlingarna utvisade på stadsägorna 68 A och 649 A. Staden gjorde dock förbehåll dels för att uppläggningshandlingarna skedde i ungefärligt plan med kringliggande mark, dels för att eventuella skador å erforderliga vägar reparerades, dels ock för ersättning för eventuell förtidig avverkning av växande skog å berörda områden. I vad avsåge planerad uppläggning av sprängsten på stadsägorna 73, tillhörig AB Fridhems tegelbruk, gjorde staden ur allmän utseendesynpunkt förbehåll för att uppläggning skedde i ungefärligt plan med kringliggande outgrävd mark. När sta-

den hade kemiskt vattenreningsverk, som torde kunna eliminera eventuella olägenheter av uppgrumling av vattnet vid verkets intagsledning på grund av muddringsarbetena och tippningen av muddermassor vid Halleberg, hade staden ej heller i denna del någon erinran mot bifall till ansökningen. - Utöver en i ansökningen omförmäld dykarledning vid järnvägsbron över nya trafikkanalen finnes en sådan ledning över Karls grav vid Gropbron för vattenförsörjning till Korsebergsanstalten. Denna ledning utgjordes av 150 mm stålrör och låge på höjden ca + 37,40. Den hade utförts år 1938 och medgivande att utföra densamma hade lämnats av Trollhätte kanalverk enligt skrivelse den 17 november 1936. Enligt denna ankomme på staden att i fall som det förevarande ombesörja och bekosta erforderliga ändringar av ledningen, som ej låge på be-tryggande djup i förhållande till det planerade arbetet. Staden ville emellertid göra förbehåll för rätt att i fortsättningen bibehålla ledningen i enlighet med det lämnade tillståndet samt för att arbetet bedreves så att vattentillförseln till Korsebergsanstalten ej äventyrades.

Likaså anhölle staden om medgivande att på de villkor, som upptagits i ovannämnda skrivelse, genom en dykarledning invid vattenledningen förbinda en för Korsebergsområdet till kanalen framdragen avloppsledning med ledningsnätet norr om kanalen.

Vattenfallsstyrelsen har förklarat sig icke hava något emot att utföra arbetena med de förbehåll, som framställdts rörande uppläggningsen av sprängstenen, och att staden finge bibehålla den ändrade dykarledningen under Karls grav eller utlägga den nya avloppsledningen på de villkor, som angivits i den åberopade skrivelsen den 17 november 1936.

Trollhättans stad har anfört: Staden utnyttjade Göta älv som vattentäkt för stadens vattenverk. Ett nytt vattenverk vore under uppförande, vilket beräknades kunna tagas i drift under år 1962. Det nuvarande vattenverket saknade anordningar för kemisk utfällning av uppgrumlingar i råvattnet. Driften vid detta verk upphörde, då det nya vattenverket toges i bruk. - Vid starka nordostliga vindar utsattes det nuvarande vattenverket för allvarliga störningar i driften på grund därav att vänervattnet bleve starkt upp-

slammat av lerpartiklar, vilka satte igen vattenfiltren vid vattenverket. Vid flera tillfällen hade svårigheter uppstått att tillgodose vattenförsörjningen inom staden.

- Staden befarade att tippning av muddermassor å den plats och i den omfattning, ansökningen avsåge, komme att förorsaka betydande driftstörningar vid det nuvarande vattenverket på grund av råvattnets förorenande av tippningsmassorna. För det under byggnad varande verket föreläge ej sådana farhågor. Förutom att driftstörningarna medförde ökade kostnader för vattenverket kunde de bliva av sådan omfattning att vattenförsörjningen inom staden ej kunde tillgodoses. Staden yrkade sålunda att tippningen av muddermassorna anordnades så att driften vid stadens nuvarande verk ej stördes. I övrigt hade staden icke någon erinran mot ansökningen.

Vattenfallsstyrelsen har genmält: Då det för närvarande icke vore känt när tippningarna skulle ske och således om detta skedde innan stadens nya vattenverk tagits i drift eller ej samt risken för föroreningar från tippmassorna vore beroende av bl.a. vind- och strömförhållan-

dena i Vänern vid Göta älvs utlopp, syntes frågan om tippningarnas inverkan på stadens vattenverk böra prövas enligt 2 kap. 24 § vattenlagen, sedan tippningarna avslutats. Sökanden vore emellertid beredd att, därest det skulle visa sig att olägenheter av betydelse uppstode för vattenverket genom tippningarna, verkställa dessa på annan plats i Vänern på liknande sätt som nu begärdes.

Staden har invänt, att staden icke vore betjänt av möjligheten att föra talan enligt 2 kap. 24 § vattenlagen, då det gällde att hindra avbrott i driften av vattenverket. Staden har yrkat att styrelsen skulle anordna två observationspunkter i Vänern vid tippningsområdet nordväst om Nordkroken, där prov skulle tagas på vattnets grumlighet och permanganatförbrukningen. Om dessa prov visade, att grumligheten vore större än staden kunde godtaga, borde muddermassorna utläggas längre och mera österut i Vänern.

Vattenfallsstyrelsen har förklarat sig villig att ordna observationspunkterna och eventuellt flytta tippningsområdet.

Aktiebolaget Fridhems tegelbruk har medgivit att spräng-

sten finge läggas på stadsägan 73 under förutsättning, att uppläggningsen utfördes på sådant sätt, att skada å fastigheten i möjligaste mån undvekes, varvid särskilt borde iakttagas att avloppet från bolagets markområden och från av bolaget nyttjade områden för lertäkt samt en å fastigheten för bruket använd vattentäkt ej försämrades. Bruket har förbehållit sig rätt till ersättning för skada genom uppläggningsen av sprängsten.

Vattenfallsstyrelsen har uppgivit sig beredd att upplägga sprängstenen så att skada i möjligaste mån undvekes.

Bolaget och styrelsen hava enats om de för avloppen och vattentäkten erforderliga åtgärderna.

Innan vattendomstolen ingår på prövning av sakfrågan; har domstolen att taga ställning till spörsmålet om hemställan enligt 5 kap. 3 § vattenlagen kan anses erforderlig. I mål om inrättande av allmän farled skall enligt nämnda lagrum vattendomstolen, efter det frågan utretts i den ordning, som i 11 kap. vattenlagen sägs, med Domskäl.

eget yttrande till Konungens prövning hemställa, huruvida farleden bör komma till stånd. De för inrättande av ny farled gällande bestämmelserna äga enligt 5 kap. 7 § vattenlagen tillämpning, när någon vill utföra anläggning eller åtgärd för allmän farleds utvidgande eller förbättrande och sannolika skäl finnas, att allmän eller enskild rätt därigenom förnärmas, dock är hemställan enligt 3 § ej erforderlig, där fråga ej är om arbete av större omfattning. Vattendomstolen finner att den fördjupning och i viss mån breddning av farleden, som nu är aktuell, icke ändrar farledens sträckning och med hänsyn till farledens nuvarande dimensioner icke kan anses vara ett arbete av större omfattning, även om på grund av farledens längd de i målet uppgivna massorna icke äro obetydliga och arbetet kommer att draga avsevärda kostnader. Då därtill kommer att ingen erinran gjorts mot farledsarbetena och därför motstående intressen av betydelse icke finnas, anser vattendomstolen sig kunna avgöra målet utan den omgång, som en hemställan innebär.

Ifråga om huvudsaken och då först sprängnings- och

muddringsarbetena antecknar vattendomstolen, att inga erinringar framställts mot utförandet av dessa arbeten. Beträffande uppläggningsen av sprängstenen har vattenfallsstyrelsen medgivit de villkor, som Vänersborg stad och tegelbruksbolaget uppställt för att stenen skall få läggas på de ifrågasatta fastigheterna. Vidare äro styrelsen och bruksbolaget överens om att styrelsen skall förlänga två avloppsledningar, som komma att korsas av en väg för forslandet av sprängstenen till upplagsplatsen på bolagets mark. Det synes erforderligt att vattendomstolen samtidigt föreskriver, att dessa ledningar skola utföras med erforderliga dimensioner, dock minst samma dimensioner som de nuvarande ledningarna, att arbetet med övertäckandet av de förlängda ledningarna utföres på ett betryggande sätt med hänsyn till eventuella sättningar och förskjutningar samt att underhållet av dessa nya ledningar bör åvila styrelsen.

Beträffande muddertipningen böra med hänsyn till risken för skador å Trollhättans nuvarande vattenverk de observationer, varom parterna enats, utföras. Vattendom-

stolen finner intet hinder möta att begagna det föreslagna tippningsområdet, men det bör åläggas styrelsen att, därest observationerna giva vid handen att vattnets grumlighet blir större än vad staden kan godtaga med hänsyn till vattenverket, flytta tippningen till annan plats, där skadorna kunna beräknas bliva mindre. Då något sådant område icke omfattas av ansökningen, bör styrelsen i god tid innan tippningen börjar rekognosera och förvärva tillstånd att använda ett reservområde.

Med de nu angivna villkoren möter intet hinder att bifalla ansökningen.

Domslut.

Vattendomstolen lämnar vattenfallsstyrelsen tillstånd att i den omfattning, som angives på de vid ansökningen såsom bilagorna 2-4 fogade planritningarna nr 180516 a - c (aktsidorna 6-8) fördjupa och bredda Trollhätte kanal i Vätern, Vassbotten och Karls grav.

Därvid skall farledens botten förläggas på höjden + 37,06 meter, där bottnen består av sand och lera, och på höjden + 37,46 meter, där den består av berg. Bottenbred-

den skall bibehållas vid den nuvarande förutom på de tre ställen i Karls grav, som angivas å planritningarna nr 180516 b och c, nämligen dels strax nedströms avstängningsanordningen, dels strax nedströms Fridhems väntplats och dels vid 1844 års slussled.

Vid arbetets utförande skola följas de som bilagorna 5-9 betecknade sektionsritningarna nr 180517 a - d (aktsidorna 9-13).

Hinder möter icke att utföra arbetet i två etapper, varvid först utföres allt sprängningsarbete och muddring till höjden + 37,94 meter, medan återstående muddring må anstå, tills den erfordras ur trafiksynpunkt.

Dock skola samtliga arbeten, vid äventyr enligt 2 kap. 22 § tredje stycket vattenlagen, vara fullbordade före utgången av år 1969.

I denna dom förekommande höjdsiffror hänföra sig till rikets normalnollplan.

När arbetena fullbordats, skall vattenfallsstyrelsen till sjöfartsstyrelsens sjökartebyrå, Stockholm 100, överlämna karta och beskrivning utvisande uppkomna djup- och

andra förändringar.

Sprängstenen må uppläggas på de två tipplatser, som finnas angivna på planritningarna nr 180516 b och c. Den ena omfattar mark under stadsägorna 73 och 68 A och den andra mark under stadsägan 649 A. För bägge skall gälla, att stenen icke må läggas högre än att den kommer i ungefärligt läge med den kringliggande naturliga marknivån, att avrinningen från innanförliggande mark icke hindras, att nyttjade vägar återställas, om de skadas genom transporter av sten, att eventuellt avverkade träd ersättas samt att tipplatserna skola avjämnas, sedan tippningen avslutats.

För stadsägan 73 skall dessutom gälla, att styrelsen skall förlänga två tegelbruksbolaget tillhöriga avloppsledningar, som komma att korsas av en vägbank till tippningsområdet på denna fastighet. De nya ledningarna skola ansluta till de befintliga och läggas genom vägbanken, på vars nedströmssida de må utmytna. De skola hava tillräckliga dimensioner, dock minst samma som de ledningar, vilka de förlänga. Arbetet med övertäckningen av ledningarna skall utföras på ett betryggande sätt med hänsyn till

sättningar och förskjutningar. Vid ledningsarbetets planerande och utförande skall styrelsen samråda med fastighetens ägare. Det framtida underhållet av de delar av ledningarna, som förlängas, skall åvila vattenfallsstyrelsen. Vidare skall styrelsen vidtaga erforderliga åtgärder för att skydda en plastledning, som förbinder tegelbruket och dess vattentäkt. Därutöver skall iakttagas att denna vattentäkt icke skadas genom tippningen eller transportererna till tippningsområdet.

Muddermassorna må utläggas i Vänern väster om Halleberg inom det område, som finnes angivet på den som bilaga 1 till ansökningen fogade översiktskartan nr 715401 (aktsidan 5). Utläggningen skall ske utanför 6 meters linjen efter sjökortsdjup och så att vattendjupet efter tippningen icke kommer att understiga 6 meter vid sjökortsdjup.

I samråd med Trollhättans stad skall vattenfallsstyrelsen bestämma två observationsplatser i Vänern nordväst om Nordkroken, där observationer av styrelsen skola göras rörande vattnets grumlighet och permanganatförbrukningen.

Dessa observationer skola påbörjas i god tid innan mudderutläggningen börjar. Om tidpunkten härför och om frekvensen av observationerna ävensom andra detaljbestämmelser, som kunna vara erforderliga för observationernas utförande, böra styrelsen och staden överenskomma.

Skulle det visa sig att mudderutläggningen på den nu tillåtna platsen medför sådana olägenheter, att staden med hänsyn till dess nuvarande vattenverk icke kan godtaga dem, är vattenfallsstyrelsen skyldig att efter anmodan av staden upphöra med utläggningen på detta område.

Därest de medgivna arbetena eller åtgärderna orsaka skada eller intrång, som vattendomstolen nu icke kunnat förutse, må talan om ersättning i sådant hänseende väckas på sätt, som i 11 kap. 68 § vattenlagen sägs, inom tolv år från utgången av den här ovan bestämda eller sedermera i anledning av sökt anstånd förlängda arbetstiden.

Enligt parternas överenskommelse skall Vänersborgs stad, sedan staden i överensstämmelse med Trollhätte kanalverks i målet åberopade skrivelse den 17 november 1936 sänkt den vattenledning, som vid Gropbron korsar Karls grav, vara

bibehållen vid rätten enligt samma skrivelse att hava denna ledning kvarliggande. Vidare må staden utlägga ytterligare en kanalen korsande ledning för att förbinda en för Korsebergsområdet avsedd avloppsledning med stadens övriga ledningsnät. Därvid skall av kanalverket lämnade anvisningar följas. Staden skall vara skyldig att vid framtida arbeten för kanalen bekosta erforderliga ändringar av dessa ledningar.

Jämlikt 11 kap. 67 § och 14 kap. 3 § andra stycket vattenlagen må denna dom verkställas utan hinder av att den icke äger laga kraft.

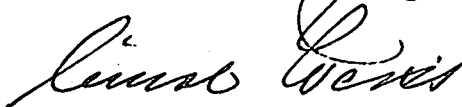
Det åligger vattenfallsstyrelsen att i god tid före vadetidens utgång tillställa envar av städerna och tegelbruksbolaget en avskrift av denna dom.

Fullföljdshänvisning, se aktsidan 59.

cod.
650.

På vattendomstolens vägnar:

Einar Weiss.

Talan mot denna dom föres genom vad. Vill part vädja, skall han sist den 2 januari 1960 före tjänstetidens slut hos vattenrättsdomaren eller vattenrättssekreteraren, postadress Vänersborg, muntligen eller skriftligen anmäla vad. Part, som anmält vad, skall sist den 15 januari 1960 före tjänstetidens slut fullfölja vadet genom att till vattenrättsdomaren inkomma med sin till Vattenöverdomstolen ställda vadeinlaga.

Har en part sålunda vädjat, äge även motpart, ehuru han icke iakttagit vad nyss sagts, föra talan mot domen; dock åligge honom att inom två veckor från den dag, då tiden för fullföljd av vadet utgick, till vattenrättsdomaren inkomma med vadeinlaga. Sådan vadetalan förfaller, om den första vadetalan återkallas eller eljest förfaller.

Inlaga eller annan handling må inlämnas genom bud eller insändas med posten i betalt brev.